

هرچه دانش بیشتر باشد بی تفاوتی اجتماعی در حوزه محیط زیست کمتر می شود

یافته‌ها نشان دهنده این واقعیت است که کارآمدی شهروندی زیست محیطی به منابع اجتماعی و اقتصادی فرد بستگی دارد.

یافته‌ها نشان دهنده این واقعیت است که کارآمدی شهروندی زیست محیطی به منابع اجتماعی و اقتصادی فرد بستگی دارد.

به گزارش خبرنگار مهر، اندیشمندان علوم انسانی بی تفاوتی را یک معضل اجتماعی می دانند، رفتار و عملی که اگرچه به نوعی بی عملی محسوب می شود اما برآیند یک تصمیم و خواست شخصی است که عوامل مختلفی بر آن اثرگذار است. پدیده های اجتماعی همچون پازلی بهم پیوسته در سیستم اجتماع به یکدیگر ارتباط دارند و این حقیقت را پیش چشم عالمان علوم انسان و مردم قرار می دهند که هیچ پدیده ای بدون علت شکل نمی گیرد. زمانی که از رفتاری از بستر فردی به بستر اجتماعی و جمعی کشیده می شود خارج از علم روانشناسی در علم جامعه شناسی قابل بررسی است. همانگونه که بی تفاوتی در ابعاد مختلف مدنی و اجتماعی، سیاسی یا اقتصادی می تواند برآیند مشکلات و عیوبی از جامعه باشد وضعیتی را بیان می کند که افراد در یک انزوا تمایلی به نقش آفرینی در حل مشکلات ندارند. جایی که اجتماع به عنوان کنشگر اصلی جامعه باید به میان بیاید این بی تفاوتی است که رخ نشان می دهد. در ماجرای زد و خورد افراد در خیابان عده ای را تماشاچی می کند و در پدیده های سیاسی آنان را از هرگونه تصمیم گیری سیاسی باز می دارد.

بی تفاوتی اجتماعی با عناوین دیگری چون بی خیالی اجتماعی، فرد گرایی، فراموشی هنجارها نیز یاد می شود، هرچند که بین خود این واژه ها نیز تفاوت هایی وجود دارد. اینکه تعریف بی تفاوتی چیست و کنشگران در بافت فرهنگی ایران به پشتوانه کدام منطق فرهنگی تصمیم می گیرند که در مقابل وضعیت های مختلفی که با آنها رو به رو می شوند، بی تفاوت شوند یا بی تفاوت نشوند، محور پژوهش ها و مقالات بسیاری از اندیشمندان علوم انسانی به ویژه در حوزه علوم اجتماعی است.

منشأ بی تفاوتی محیطی زیستی

بی تفاوتی می تواند در ابعاد متفاوتی خود را نشان دهد، می تواند در بعد اجتماعی و بی تفاوتی نسبت به منازعات و مشاجرات سطح شهر باشد، یا بی تفاوتی در وضعیت اقتصادی اقشار پایین دستی، می تواند خود را در بی تفاوتی نسبت به استفاده از انرژی نشان بدهد و یا حتی بی تفاوتی زیست محیطی را شامل بشود. بی تفاوتی زیست محیطی یکی از انواع رایج بی تفاوتی در جامعه ایران است که افراد را در قبال حفظ و نگهداری از محیط زیست بی تعهد می کند. در مجموع بی علاقه ای و باور به اینکه درباره مشکلات حوزه محیط زیست اغراق شده است نوعی بی تفاوتی محیط زیستی است که در ایران به آلودگی آب دریا و رودخانه ها، ریختن زباله، قطع درختان، و مواردی از این دست که آثار و پیامدهای مخربی برای محیط زیست به همراه دارد را نیز در بر می گیرد. حتی در بعدی دیگر نیز بی توجهی به مصرف انرژی و سرمایه های چون آب یا استفاده از وسایل آلاینده محیط زیستی را شامل می شود. مواردی که علاوه بر ضربات جبران ناپذیر به محیط زیست زندگی میلیون ها انسان و جانداران کره زمین را تهدید می کند و از این رو بی تفاوتی محیط زیستی را به یکی از مهمترین انواع بی تفاوتی تبدیل می کند.

البته در این خصوص محسن ردادی پژوهشگر پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی معتقد است: «بروز بی تفاوتی اجتماعی در ایران یک واقعیت است ولی نباید در مورد آن اغراق کنیم. متأسفانه در این زمینه اغراق صورت می گیرد و تصور برخی این است که در پنجاه سال پیش، صد سال پیش مردم بی تفاوتی اجتماعی نداشتند ولی الان با بی تفاوتی اجتماعی مواجه هستیم یا اینکه مردم نسبت به قبل بی تفاوت تر شدند. به نظر من اینها گزاره های علمی و دقیق و مستندی نیستند و اگر با فعالان اجتماعی گفتگو کنید به شما خواهند گفت که مردم ایران نسبت به سال های گذشته در بعضی زمینه ها دغدغه بیشتری دارند؛ مثلاً مردم ایران آنچنان که امروز نسبت به محیط زیست دغدغه دارند، در گذشته نگرانی نداشتند. یکی از فعالان محیط زیست به من می گفت تا همین ۱۰ سال پیش در شهرها و روستاها اگر بچه ها حیوانی می دیدند به سمتش سنگ پرتاب می کردند و اکثر حیواناتی که در سطح شهر و روستا زندگی می کردند آسیب جسمانی دیده بودند ولی الان در سطح شهر برای حیوانات غذا می ریزند. اگر اسم این کار دغدغه مندی اجتماعی نیست، پس چیست.»

موضوع بی تفاوتی محیط زیستی محور پژوهشی به همت علی اصغر فیروز جانیان، صادق صالحی و آزاده شفیعی با پژوهش بر روی ۳۹۰ نفر از مردم یزد است. آنچه در این پژوهش حائز اهمیت است و نویسندگان نیز به آن اشاره داشته اند این است که دانش زیست محیطی اساس شکل گیری نگرش های زیست محیطی است. طبعاً هرچه دانش زیست محیطی فرد بیشتر باشد نگرش های او به محیط زیست مثبت تر خواهد بود. افراد با نگرش مثبت تر احساس اثربخشی بیشتر خواهند داشت و هرچه

احساس اثربخشی زیست محیطی فرد بیشتر باشد بی تفاوتی زیست محیطی او کمتر خواهد بود. از طرف دیگر، نگرش مثبت زیست محیطی احساس مسئولیت زیست محیطی را در افراد تقویت می کند و هر سه این متغیرها موجب کاهش بی تفاوتی در رفتار زیست محیطی می شوند.

ضروری است که نظام آموزشی کشور با اهمیت دادن به مسائل و برجسته کردن پیامدهای بی توجهی به محیط زیست به رشد این دانش و به تبع آن نگرش زیست محیطی کمک کند

این مقاله استناد به نظریه استرن که هم به عوامل فردی و هم اجتماعی توجه می کند اشاره دارد که پدیده بی تفاوتی در قبال مسائل زیست محیطی را تبیین کرده است و شامل عوامل نگرشی شامل نگرش های زیست محیطی و غیر زیست محیطی، هنجارهای شخصی، باورها، و ارزش هاست. این نظریه سلسله مراتبی از ارزش ها، باورهای زیست محیطی، و هنجارهای شخصی را برای تبیین رفتار زیست محیطی شرح می دهد؛ ازجمله: ارزشهای نوع دوستانه و یا زیست محیطی با تأکید بر علایق و منافع شخصی درباره محیط زیست، آگاهی کلی از مشکلات زیست محیطی (اندازه گیری شده با مقیاسان NEP)، آگاهی از عوارض جانبی رفتارهای بشر بر روی محیط زیست، احساس مسئولیت برای اقدام، و فعال کردن یک هنجار شخصی برای نجات محیط زیست. هنجار شخصی فعال شده در رفتار زیست محیطی فرد تأثیر می گذارد. طبق این نظریه درک مشکلات زیست محیطی با شدت و تهدید کمتر یا بیشتر به ساختار ارزش ها بستگی دارد.

کارآمدی شهروندان تاثیرپذیر از منابع اجتماعی و اقتصادی فرد

یافته ها نشان دهنده این واقعیت است که کارآمدی شهروندی زیست محیطی به منابع اجتماعی و اقتصادی فرد بستگی دارد. همچنین، فعالیت های زیست محیطی، که متغیرهای نگرشی در آن قدرت تبیین کنندگی بسیار کمی دارند، با سن و درآمد به صورت معکوس مرتبط هستند.

همچنین با توجه به مطالب گفته شده، دانش زیست محیطی اساس شکل گیری نگرش های زیست محیطی است. طبقاً هرچه دانش زیست محیطی فرد بیشتر باشد نگرش های او به محیط زیست مثبت تر خواهد بود. افراد با نگرش مثبت تر احساس اثربخشی بیشتر خواهند داشت و هرچه احساس اثربخشی زیست محیطی فرد بیشتر باشد بی تفاوتی زیست محیطی او کمتر خواهد بود. از طرف دیگر، نگرش مثبت زیست محیطی احساس مسئولیت زیست محیطی را در افراد تقویت می کند و هر سه این متغیرها موجب کاهش بی تفاوتی در رفتار زیست محیطی می شوند.

بی تفاوتی به منزله یکی از پیامدهای عصر مدرنیته در ابعاد مختلف جامعه انسانی قابل تأمل است. در این میان بی تفاوتی زیست محیطی به لحاظ خطرهای و پیامدهای ناگواری که بر محیط زیست ما وارد کرده است اهمیت فراوانی دارد. دخالت های بشر در جهت توسعه مغایر با محیط زیست است و به فرسودگی و تخریب زمین انجامیده و توانایی زمین برای بازتولید و احیای خود را تضعیف کرده و به تعویق انداخته است. در کنار شرایط طبیعی و جغرافیایی، فعالیت های انسانی در دهه های اخیر تأثیرات زیاد و مخربی در وضعیت زیست محیطی داشته است. بحران محیط زیست که امروزه به مسئله ای جدی و قابل تأمل بدل شده حاصل بهره وری نامعقول انسان از طبیعت پیرامون خود و بی تفاوتی در قبال آن است.

نتایج پژوهش میزان متوسط بی تفاوتی زیست محیطی را در میان شهروندان یکی از شهرهای ایران گزارش می دهد که با توجه به اوضاع بحرانی زیست محیطی این شهر میزان درخور ملاحظه ای است. با توجه به اهمیت مسئله محیط زیست باید گفت که بی تفاوتی زیست محیطی شهروندان به مسائل گوناگون زیست محیطی یکی از مهمترین عوامل تشدیدکننده بحران زیست محیطی است. درک نکردن پایان پذیری منابع انرژی، به حاشیه راندن مسئله محیط زیست به مثابه مسئله ای نه چندان فوریتی و ضروری، و بی مسئولیتی و نادیده انگاشتن وظیفه در قبال حفظ و نگهداری منابع طبیعی به منزله واقعیت های جامعه باید بازبینی شوند. بخشی از این بی تفاوتی و سهل انگاری در قبال محیط زیست ناشی از نبود باور و نگرش صحیح مردم و مسئولان جامعه به محیط زیست است که می توان با افزایش دانش و آگاهی زیست محیطی به بهبود نگرش زیست محیطی کمک کرد. ضروری است که نظام آموزشی کشور با اهمیت دادن به مسائل و برجسته کردن پیامدهای بی توجهی به محیط زیست به رشد این دانش و به تبع آن نگرش زیست محیطی کمک کند.